

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ЗМІ В УКРАЇНІ (ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА)

ПАХНІН Микола Леонідович - кандидат наук з державного управління, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 343.9

DOI 10.32782/LAW.UA.2021.4.13

У статті висвітлюється питання розробки механізму забезпечення кримінологічного захисту засобів масової інформації в Україні (ЗМІ). Встановлено, що останнім часом в Україні кількість кримінальних правопорушень відносно представників ЗМІ, зокрема журналістів, суттєво не зменшується, а прийняті зміни до кримінального законодавства в частині захисту професійної діяльності журналістів не дали бажаного результату. Визначено, що в Україні серед кримінологічних досліджень з питань діяльності ЗМІ відсутні роботи, які спрямовані на комплексне вирішення питання кримінологічного захисту ЗМІ як інституту суспільства, через який поширюється свобода слова. Встановлено, що у вітчизняній кримінологічній науці ЗМІ розглядається з двох позицій: - 1) як джерело негативного впливу на поширення злочинності; 2) як суб'єкт, який має значний кримінологічний потенціал впливу на злочинність (її зменшення). У статті наголошується на необхідність комплексного підходу щодо розробки механізму кримінологічного захисту ЗМІ як цілісного інституту та його забезпечення. Автором на підставі досліджень наявних наукових позицій щодо змісту понять «кримінологічна безпека», «механізм кримінологічної безпеки», «протидія злочинності», «механізм протидії злочинності», «кримінологічний захист», а також з урахуванням змісту об'єкту захисту (ЗМІ) запропонував авторське визначення «механізму забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ» та визначив його структуру. У вузькому значенні цей механізм визначається як інтегрована в механізм забезпечення кримінологічної

безпеки України цілісна сукупність необхідних і достатніх функціональних та правових елементів, за допомогою яких уповноважені суб'єкти формують раціональну систему впливу на криміногенні фактори, які унеможливають та/або перешкоджають законній діяльності ЗМІ, й забезпечують ефективне здійснення кримінологічного процесу, досягаючи тим самим результативного виконання завдань і функцій, покладених на ЗМІ. До структури цього механізму запропоновано віднести такі елементи, як: 1) цілі, завдання та принципи забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ; 2) визначення об'єктів захисту; 3) рівні забезпечення захисту; 4) система суб'єктів захисту; 5) нормативно-правове забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ; 6) інформаційно-аналітичне та наукове забезпечення кримінологічного захисту; 7) заходи впливу (реагування) на кримінологічні загрози; 8) міжнародне співробітництво.

Ключові слова: засоби масової інформації, протидія злочинності, кримінологічний захист, механізм забезпечення кримінологічного захисту, структура механізму забезпечення кримінологічного захисту.

Постановка проблеми

Забезпечення свободи слова в будь-якій країні є невід'ємною частиною розвитку її як демократичної, незалежної і правової держави, що невід'ємно пов'язано із забезпеченням діяльності засобів масової інформації (далі - ЗМІ).

Традиційно вважається, що ЗМІ є своєрідною «четвертою» гілкою влади, яка зна-

чно впливає на суспільну думку, масову свідомість, правову культуру індивідуальних і колективних суб'єктів тощо. У той же час ця сфера залишається не надто захищеною від впливу злочинності. Так, тривалий час в Україні існує проблема втручання, блокування діяльності ЗМІ, вчинення кримінальних правопорушень щодо журналістів у зв'язку зі здійсненням ними своєї професійної діяльності. Так, за даними Національної спілки журналістів України у межах дослідження «Індексу фізичної безпеки журналістів», лише протягом перших трьох місяців 2021 р. українські журналісти 21 раз зазнавали фізичної агресії під час професійної діяльності – це на третину більше, ніж у 2020 р. Обставини окремих атак засвідчують помсту за публікацію «невігідних» для когось матеріалів у ЗМІ [1]. Проблема нападів на журналістів має не тільки національні, а і міжнародні масштаби. Так, наприклад, за даними Міжнародної федерації журналістів (IFJ), які опублікуванні в 2021 році у довідковому документі «Біла книга про глобальну журналістику», з 1990 року було вбито 2658 журналістів, 65 з них у 2020 році, а 235 зараз у в'язниці [2].

За інформацією Національної поліції України, у період з 2020 р. до червня 2021 р. було розпочато 306 кримінальних проваджень (214 – минулого року і 92 – цього року) за статтями, які стосуються погроз, насильства, умисного перешкоджання, посягання на життя журналістів, з яких 23 було направлено до суду [3]. У той же час за 9 місяців 2021 року Національна поліція (далі – НПУ) зареєструвала 158 кримінальних проваджень, з яких: 113 - ст. 171 КК України (перешкоджання законній професійній діяльності журналістів), 38 - ст. 345-1 КК України (погроза або насильство щодо журналіста), 7 - ст. 347-1 КК України (умисне знищення або пошкодження майна журналіста). Станом на 30 вересня 2021 року НПУ розслідує 172 кримінальні провадження (з урахуванням розпочатих справ у минулі роки)[4].

Наведена статистика свідчить про певні форми перешкоджання саме діяльності журналістів, які є представниками ЗМІ, але остання більш широка сфера, яка включає в

себе і інших суб'єктів (телерадіоорганізації, друковані та інтернет-видання, провайдери програмних послуг, інтернет-медіа, телерадіопрацівники та інші), які можуть бути об'єктами посягання і потребуватимуть захисту. У нашому випадку це стосується саме кримінологічного захисту ЗМІ як цілісної системи. Саме розробка кримінологічного захисту ЗМІ, забезпечення механізму їх функціонування може стати надійним підґрунтям для безпечної роботи ЗМІ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Слід зазначити, що проблему впливу ЗМІ на злочинність вивчали такі вітчизняні вчені як: О.М. Бандурка, В.С. Батиргарєєва, О.І. Бугера, Є.О. Гладкова, В.О. Глушков, В.В. Голина, Н.О. Гуророва, І.М. Даньшин, С.Ф. Денисов, В.М. Дрьомін, О.Ю. Дроздов, В.П. Ємельянов, І. Женунтій, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.Г. Кальман, О.М. Костенко, О.М. Литвак, О.М. Литвинов, О.Р. Михайленко, В.О. Навроцький, М.М. Назаров, О.І. Напиральська, О.П. Рябчинська, А.В. Савченко, А.П. Тузов, І.К. Туркевич та інші [5-9].

У вітчизняній кримінологічній науці приділяється переважно увага кримінологічному та криміногенному вивченню впливу ЗМІ. Так, свого часу були захищені дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук О.І. Бугерою на тему «Проблеми використання засобів масової інформації для запобігання злочинів серед неповнолітніх» (2006), О.І. Напиральською на тему «Вплив засобів масової комунікації на формування злочинної поведінки молоді» (2010), В.І. Галаганом на тему «Запобігання негативному впливу засобів масової інформації на формування злочинної поведінки неповнолітніх» (2015), М.О. Д'ячкова на тему «Засоби масової інформації як кримінологічний феномен» (2018), Буряк К.М. на тему «Злочини проти професійної діяльності журналістів в Україні: кримінально-правове та кримінологічне дослідження» (2018), Бондарчук А.С. на тему «Кримінально-правова характеристика погрози або насильства щодо журналіста в Україні» (2019).

Однак в Україні монографічні дослідження проблем кримінологічного захисту ЗМІ відсутні.

Не вирішені раніше проблеми

Комплексно питання кримінологічного захисту ЗМІ як цілісного інституту суспільства від кримінологічних загроз в Україні ніхто не досліджував. Здебільшого переважають дослідження стосовно вивчення кримінологічного впливу ЗМІ на злочинність (медіакримінологічний потенціал у протидії злочинності), криміногенності ЗМІ, питань кримінологічного та кримінально-правового захисту професійної діяльності журналістів, а також негативного впливу ЗМІ на поширення (детермінацію) окремих видів злочинності (переважно насильницької, неповнолітньої).

Метою цієї статті є визначення поняття та змісту механізму забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ, його структури.

Виклад основного матеріалу

Тривалий час ЗМІ, особливо телебачення, інтнет-медіа, стали невід'ємною частиною культури сучасного суспільства. Саме ЗМІ здійснюють своєрідний інформаційний фон, на основі якого людина і, зокрема, молодь формують певний світогляд щодо способу і стилю життя, моделей поведінки. У цьому розумінні ЗМІ мають у своєму розпорядженні невичерпні можливості позитивного кримінологічного впливу на свідомість людей, формування у них високих моральних якостей, громадської активності, зразків правомірної поведінки, нетерпимості до порушень закону, що підвищує актуалізацію теми кримінологічного захисту цього інституту. Між тим, як свідчить практика діяльності правоохоронних органів, ЗМІ може відігравати не тільки кримінологічний вплив на злочинність (позитивна кримінологічна діяльність), а і здійснювати криміногенний вплив (негативна діяльність, яка спонукає індивідів до делінквентної або девіантної поведінки) на поширення злочинності.

У сучасних умовах державницький підхід у сфері захисту ЗМІ від впливу злочин-

ності здебільшого пов'язаний з посиленням кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти журналістів. Так, задля забезпечення кримінально-правової охорони професійної діяльності журналістів до Кримінального кодексу України в останні роки було внесено низку статей, які передбачають кримінальну відповідальність за посягання на життя, здоров'я, свободи і майна як журналіста, так і його близьких родичів або членів сім'ї. На сьогодні кримінальна правова охорона цієї сфери забезпечується ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України [10; 11]. Втім, поза увагою кримінального законодавства (без урахування спеціального потерпілого) залишились окремі форми втручання в діяльність журналістів, зокрема такі-як кібератаки на журналістів та ЗМІ, які сьогодні мають кваліфікуватися за загальними нормами як злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

Наведене є свідченням забезпечення з боку держави реалізації лише окремого напрямку в механізмі кримінологічного захисту ЗМІ – репресивного, з використанням кримінально-правових інструментів. Останнє, на нашу думку, не можна вважати тільки надійним та ефективним заходом. Саме тому питання кримінологічного захисту ЗМІ та механізм його забезпечення повинен стати предметом окремих наукових досліджень. А в умовах підвищеної уваги до проблем втручання у діяльність ЗМІ, посягання на життя та здоров'я журналістів у зв'язку з їх професійною діяльністю це питання набуває актуальності і потребує проведення окремих кримінологічних досліджень. Як наслідок, наявних у країні проблем зі свободою слова та забезпеченням безпеки журналістській діяльності маємо також незначні світові рейтинги [12]. Так, організація «Репортери без кордонів», базована в Парижі і відома також за французьким скороченням RSF (Reporters sans frontières), дала у 2020 році Україні оцінку в 32,52 бала – на 0,06 більше, ніж 32,46 у 2019 році, що означає погіршення. Таким чином, Україна перебуває на 96 місці серед 180 країн між африканськими Ліберією і Мавританією [13].-

У 2021 році Україна вже посіла 97 місце, що також свідчить про негативну тенденцію. Із посиланням на український Інститут масової інформації (ІМІ) в RSF повідомляють про більш ніж 170 випадків застосування насильства щодо співробітників ЗМІ у 2020 році. Загалом ситуацію в Україні у правозахисній організації характеризують як «проблематичну», що є середньою з п'яти можливих оцінок у спектрі від «доброї» до «дуже поганої». Така ситуація експертами пояснюється зростанням соціальної напруженості та вираження ворожості до медіа в Україні, що були посилені поширенням коронавірусу та протиепідемічними заходами [14].

У подальшому для правильного розуміння кримінологічного захисту ЗМІ та механізму його забезпечення в сучасних умовах є доцільним визначення змісту кримінологічного захисту – як різновиду кримінологічної діяльності, поняття механізму забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ та структури такого механізму. Для досягнення цієї мети є доцільним розглянути базові поняття, які для нас будучи відправними, а саме «кримінологічна безпека», «механізм забезпечення кримінологічної безпеки», «механізм протидії злочинності», «кримінологічний захист», «механізм забезпечення кримінологічного захисту».

Розглянемо спочатку співвідношення термінів «кримінологічна безпека» та «кримінологічний захист». Вважаємо, що найбільш повну дефініцію поняття «теорія кримінологічної безпеки» надав свого часу В. О. Плешаков, який писав: «Це спеціальна теорія кримінології, яка становить сукупність знань про стан захищеності життєво-важливих та інших істотних інтересів особи, суспільства та держави від злочинних посягань і загроз таких посягань, про діяльність щодо зниження небезпеки та попередження кримінальних загроз, по забезпеченню кримінологічного захисту об'єктів і предметів злочинного посягання, по віктимологічній профілактиці» [15, С. 76; 16, С.10].

Складовими кримінологічної безпеки, на думку Шаблістого В.В., можна вважати «об'єкт безпеки, кримінальні загрози та їх джерела, суб'єкти забезпечення безпеки, стан кримінологічного захисту об'єктів і

предметів злочинного впливу, заходи запобігання злочинних посягань, а також віктимологічну профілактику» [17].

Аналіз наявних у кримінології підходів (Литвинов О.М., Мозоль С.А.) щодо визначення кримінологічної безпеки його предмету, дає підстави вважати, що предметом вивчення теорії кримінологічної безпеки виступають злочинність та її прояви як основна кримінальна загроза, особистість злочинця як носія, суб'єкта цієї загрози, криміногенні фактори як джерело кримінальних загроз, попередження злочинів як спосіб обмеження кримінальних загроз, кримінологічний захист різних об'єктів злочинного посягання й віктимологічна профілактика [16, С.17]. І як можемо побачити, саме кримінологічний захист певного об'єкту є невід'ємною складовою кримінологічної безпеки і сприяє забезпеченню його стану (стану безпеки). Також дослідження в цьому аспекті поняття протидії злочинності, а саме в частині зниження інтенсивності процесів детермінації злочинності на всіх рівнях, нейтралізації дії її причин та умов для обмеження кількості злочинних проявів до певного рівня дає підстави стверджувати, що останнє є також змістовним наповненням кримінологічного захисту.

На думку Мозоля С.А., кримінологічний захист – це сукупність заходів, що здійснюються з метою ліквідації умов, які сприяють виникненню злочинних проявів [16, С.19]. Хоча з такою категоричною позицією вченого, у частині ліквідації криміногенних умов, можна погодитись частково. Це пов'язано з тим, що виглядає дещо утопічною саме ідея усунення всіх криміногенних умов. У той же час учений визначає головною метою КЗ створення достатнього захисту й безпеки людей і речей, рухомого та нерухомого майна, а також зовнішніх перешкод на шляху посягання на суспільні цінності. Сам по собі кримінологічний захист остаточно не вирішує питання ліквідації криміногенних явищ або відвернення криміногенної мотивації, але його повсюдне й послідовне запровадження ускладнює, а подекуди і робить неможливим учинення значної групи злочинів (*кримінальних правопорушень* – зазначено мною), з чим ми погоджуємось.

За своєю природою заходи кримінологічного захисту спрямовані на загрозу, джерело загрози та її носія (суб'єкта). Забігаючи наперед зазначимо, що ці загрози у сфері діяльності ЗМІ пов'язані, у першу чергу, з обмеженням свободи слова. Так, до них можна віднести наступні: 1) механізми державного контролю над ЗМІ; 2) насильство над журналістами; 3) обмеження прав на інформацію; 4) дискримінація права на свободу вираження поглядів та думок; 5) комерційний тиск; 6) виклики, які стосуються підтримки публічних і громадських ЗМІ; 7) безпека і свобода вираження думки; 8) свобода вираження думки в Інтернеті; 9) доступ до інформаційно-комунікаційних технологій [18].

Кримінологічний захист певної сфери включає в себе такі основні елементи: об'єкти захисту, мета захисту, кримінологічні загрози, систему заходів впливу на загрозу (система заходів кримінологічного захисту), організаційно-правові основи забезпечення кримінологічного захисту.

Щодо нашої тематики, то побудова кримінологічного захисту ЗМІ буде залежити від мети такої кримінологічної діяльності. Враховуючи завдання, функції, які виконують ЗМІ в суспільстві, мету кримінологічного захисту цієї сфери можна визначити як забезпечення кримінологічними засобами безпечної діяльності спеціалізованих установ, інших суб'єктів зрозповсюдження (поширення) інформації, спрямованої на охоплення необмеженого кола осіб, соціальних груп та організацій з метою оперативного інформування їх про події, явища у світі, конкретній країні, певному регіоні, місцевості, а також мобілізації об'єктів свого впливу на виконання спеціальних соціальних функцій. Останнє, на підставі проведеного нами аналізу чинного законодавства, яке регулює діяльність ЗМІ, а також літературних джерел з питань діяльності ЗМІ в Україні, дає можливість виділити такі функції ЗМІ: *просвітницька, порівняльна, контрольна-критична функція, функція зворотного зв'язку, комунікативна функція, футурологічна, оперативна, мобілізаційна* [18-21], а також *кримінологічна*.

Фактично забезпечення безпеки та безперервності функціонування ЗМІ в країні

є свідченням належного стану дотримання свободи слова як невід'ємної складової демократії.

Далі перейдемо до розгляду термінів «кримінологічний захист» та «механізм забезпечення кримінологічного захисту». Від правильного визначення сутності та змісту кримінологічного захисту ЗМІ буде залежати і вирішення принципових питань як щодо встановлення цілей зазначеної діяльності, так і можливості їх практичної реалізації та відповідності форм і методів кримінологічного захисту поставленим завданням, визначення кола суб'єктів, які забезпечують такий захист, порядку їх взаємодії між собою та координації спільних зусиль.

Саме з метою визначення діяльності, а в нашому випадку діяльності із забезпечення кримінологічного захисту певної сфери, спрямованої на досягнення поставлених цілей, а також алгоритмізації (механізації) зазначеного процесу в різних галузях природничих, точних і гуманітарних наук усе частіше використовується поняття «механізм».

Термін «механізм» стосовно відповідної сфери соціальної дійсності відображає способи організації і функціонування системи, а також характеризує форми відбиття у відповідних процедурах соціальних процесів і закономірностей [22, С.414-415].

Одним із перших вітчизняних кримінологів, який зробив спробу сформулювати визначення та надати обґрунтування механізму протидії злочинності як складової частини правового регулювання, є О. М. Литвинов. У своїй докторській дисертації він уперше визначив поняття соціально-правового механізму протидії злочинності як інтегрованої цілісної сукупності необхідних і достатніх функціональних та правових елементів, за допомогою яких суб'єкт формує раціональну систему впливу на фактори злочинності й забезпечує ефективне здійснення кримінологічного процесу, досягаючи тим самим результативного виконання завдань і функцій, покладених на систему протидії злочинності [23, С. 5]. До структури механізму як інтегрованого системного утворення дослідник включає норми, принципи, інститути (державно-правові і суспільно-політичні), форми, методи та зв'язки й відносини, за до-

помогою яких забезпечується кримінологічний вплив на специфічні об'єкти досягнення поставлених цілей [24, С. 62].

У подальших дослідженнях, відповідно, механізм протидії злочинності вчений визначає як комплексне організаційно-правове явище, спрямоване не лише на забезпечення існування та функціонування останнього, а і на постійне вдосконалення системи протидії злочинності [25, С. 12].

Зазначимо, що останнім часом у кримінологічних роботах вітчизняних дослідників усе частіше використовується поняття механізму протидії злочинності, проте його визначення та зміст різняться і часто є більш вузьким порівняно з вищевказаною концепцією О.М. Литвинова. Так, іноді дослідники зводять його розуміння (механізму) лише до сукупності, наприклад, юридичних і кримінологічних засобів, за допомогою яких забезпечується безпосередній правовий та кримінологічний вплив на реальні й потенційні злочинні прояви [26, С.224].

У Великій українській кримінологічній енциклопедії (2021) механізм протидії злочинності визначається як інтегрована цілісна сукупність необхідних і достатніх елементів, за допомогою яких суб'єкт формує раціональну систему впливу на фактори і детермінанти злочинності та забезпечує ефективне здійснення кримінологічного процесу, досягаючи таким чином результативного виконання завдань і функцій, покладених на систему протидії злочинності. У той же час до необхідної сукупності елементів такого механізму відносять такі, як: суб'єктний склад, мета, завдання, принципи, функції, методи, правові підстави діяльності тощо [27, С.81-83].

Далі необхідно враховувати те, що дослідження механізму кримінологічного захисту може відбуватися з врахуванням: 1) вивчення злочинності у сфері ЗМІ; 2) вивчення особистості злочинця, який є суб'єктом кримінологічних загроз ЗМІ; 3) вивчення криміногенних факторів, які суттєво знижують кримінологічний захист ЗМІ як певної сфери суспільних відносин; 4) вивчення процесів впливу на кримінологічні загрози (процеси протидії); 5) формування механізмів кримінологічного захисту об'єктів ЗМІ.

Враховуючи все вищесказане, є можливість сформувати визначення механізму забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ у широкому та вузькому розумінні.

У широкому значенні механізм забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ можна визначити як: нижчу за ієрархією систему об'єктового забезпечення, як складової загального механізму забезпечення кримінологічної безпеки та протидії злочинності в Україні, яка включає в себе взаємопов'язані елементи за допомогою яких уповноважені суб'єкти формують раціональну систему захисту ЗМІ, як цілісного інституту громадянського суспільства, від криміногенного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, які обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень відносно суб'єктів ЗМІ, а також поєднані з використанням таких суб'єктів у злочинній діяльності та забезпечення, у межах чинного законодавства, ЗМІ культурних та інформаційних потреб суспільства, підтримання комунікативних зв'язків між владою та населенням, а також для реалізації ЗМІ своїх функцій (просвітницька, порівняльні, контрольно-критична, зворотного зв'язку, комунікативна, футурологічна, кримінологічна та інші).

У вузькому значенні цей механізм можна визначити як інтегровану в механізм забезпечення кримінологічної безпеки України цілісну сукупність необхідних і достатніх функціональних та правових елементів, за допомогою яких уповноважені суб'єкти формують раціональну систему впливу на криміногенні фактори, які унеможливають та/або перешкоджають законній діяльності ЗМІ і забезпечують ефективне здійснення кримінологічного процесу, досягаючи тим самим результативного виконання завдань і функцій, покладених на ЗМІ.

Далі, перш ніж визначити структуру забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ, варто врахувати вже сформовані позиції у вітчизняній кримінології щодо досліджуваного питання (маємо на увазі саме структуру механізму забезпечення кримінологічної безпеки та протидії злочинності).

Наведемо відповідні приклади. Так, Мозоль С.А. визначає, що механізм забезпечення кримінологічної безпеки складають-

такі елементи: визначення основних цілей, завдань і принципів забезпечення кримінологічної безпеки; законодавство, що регулює відносини у сфері забезпечення кримінологічної безпеки; система суб'єктів забезпечення кримінологічної безпеки на загальнодержавному та регіональному рівнях; сукупність засобів і методів забезпечення кримінологічної безпеки; форми й напрями забезпечення кримінологічної безпеки [16, С. 407].

Вітчизняні вчені Бандурка О.М. та Литвинов О.М., досліджуючи структуру механізму протидії злочинності, визначають таку необхідну сукупність його елементів, як: суб'єктний склад, мета, завдання, принципи, функції, методи, правові підстави діяльності тощо [27, С.81-83].

Порівняння цих авторських підходів щодо елементів механізму забезпечення відповідного стану (кримінологічної безпеки) та кримінологічної діяльності (протидія злочинності) дає підстави вважати про можливість виділення обов'язкових елементів наявного забезпечувального механізму, зокрема: мети, завдання, принципів, суб'єктного складу, законодавчої основи функціонування забезпечувального механізму, форми і методи забезпечення функціонування відповідного механізму. Проте, на нашу думку, цей перелік не є вичерпним і може бути доповнений, розвинутий за результатами наукових досліджень.

Отже, враховуючи вже наявні в кримінології наукові розробки питань механізму забезпечення кримінологічної безпеки, а також механізмів протидії окремим видам злочинності, є можливість далі визначити елементи структури забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ.

Структура досліджуваного механізму безпосередньо пов'язана з визначенням та конкретизацією набору взаємозв'язаних елементів, які визначають організацію та функціонування системи, яка спроможна забезпечити у своєму комплексі належний кримінологічний захист ЗМІ як цілісного інституту.

Фактично структура механізму забезпечення кримінологічного захисту (КЗ) ЗМІ це спосіб організації КЗ ЗМІ.

До таких елементів структури механізму КЗ ЗМІ вважаємо доцільним віднести:

- 1) визначення основної цілі (мети), завдань та принципів забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ;
- 2) визначення об'єктів КЗ;
- 3) рівні забезпечення КЗ;
- 4) система суб'єктів, які здійснюють КЗ (напрями забезпечення);
- 5) нормативно-правове забезпечення (стан законодавства) кримінологічного захисту певної сфери (на національному та міжнародному рівнях);
- 6) інформаційно-аналітичне та наукове забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ;
- 7) заходи (форми, методи) впливу (реагування) на кримінологічні загрози щодо ЗМІ;
- 8) міжнародне співробітництво[28-30].

Наведена структура механізму КЗ ЗМІ, на наш погляд, може бути прийнята як базова, але не остаточна. Це пов'язано з постійною трансформацією як самої сфери ЗМІ, так і злочинності, комплексу кримінологічних загроз та системи кримінологічної безпеки та протидії злочинності в Україні.

Таким чином, сформульоване нами визначення механізму забезпечення кримінологічного захисту ЗМІ та конкретизація його структури в подальшому дасть нам можливість більш ретельно розглянути його стан та визначити шляхи удосконалення та підвищення ефективності функціонування.

Література

1. Григорій Мамка «Чому в Україні немає реальних вироків у справах щодо нападів на журналістів». *Юридична газета*. публікація від 08.07.2021: веб сайт. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chomu-v-ukrayini-nemae-realnih-virokiv-u-spravah-shchodo-napadiv-na-zhurnalistiv.html> (дата звернення: 10.10.2021).
2. IFJ WhitePaperonGlobalJournalism (31/03/2021): вебсайт. URL: <https://www.ifj.org/media-centre/reports/detail/ifj-white-paper-on-global-journalism/category/publications.html> (дата звернення: 1.10.2021).

3. Національна спілка журналістів України: веб сайт. URL: <https://nsju.org/bezpeka/> (дата звернення: 10.10.2021)
4. За 9 місяців 2021 року поліція направила до суду 17 кримінальних проваджень у злочинах проти журналістів – Головне слідче управління Нацполіції України: веб сайт. URL: <https://bit.ly/3NmYIZW> (дата звернення 10.10.2021).
5. Д'ячкова М.О. Засоби масової інформації як кримінологічний феномен: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса. 2018. 216 с.
6. Бугера О.І. Проблеми використання засобів масової інформації для запобігання злочинів серед неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2006. 20 с.
7. Напиральська О.І. Вплив засобів масової комунікації на формування злочинної поведінки молоді : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Запоріжжя, 2010. 20 с.
8. Бондарчук А.С. Кримінально-правова характеристика погрози або насильства щодо журналіста в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ МВС України. К., 2019. 269 с.]
9. Буряк К.М. Злочини проти професійної діяльності журналістів в Україні: кримінально-правове та кримінологічне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара. Дніпро, 2018. 251 с.
10. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III: веб сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.10.2021);
11. Гладкова Є. О. Кримінально-правовий аналіз злочинних посягань на свободу слова та перешкоджання професійній діяльності журналістів: науково-методичні рекомендації. Харків, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. 68 с.
12. Барометр свободи слова за серпень 2021 року. Інститут масової інформації (06.09.2021): веб сайт. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/barometr-svobody-slova-zaserpen-2021-roku-i41059> (дата звернення: 10.10.2021).
13. Індекс свободи преси у світі: Україна погіршила показники, хоча піднялася в рейтингу (21.04.2020): веб сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rsf-indeks-svobody-presy-ukrajina/30568625.html> (дата звернення: 01.09.2021).
14. Індекс свободи преси: Україна опустилася на одну позицію (20.04.2021): веб сайт. URL: <https://www.dw.com/uk/indeks-svobody-presy-ukraina-opustylasia-na-odnu-pozytysiu/a-57259826> (дата звернення: 01.09.2021).
15. Плешаков В. А. Криминологическая безопасность и ее обеспечение в сфере взаимодействия организованной преступности и преступности несовершеннолетних : дисс. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Академия управления МВД России. М., 1998.
16. Мозоль С.А. Криминологічна безпека в Україні : монографія. Харків: Константа, 2018. 482 с.
17. Шаблистий В. В. Теоретико-прикладні засади кримінально-правового забезпечення безпеки людини в Україні : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 470 с.
18. Засоби масової інформації. Веб сайт CouncilofEurope: веб сайт. URL:<https://www.coe.int/uk/web/compass/media#The%20role%20of> (дата звернення: 10.10.2021).
19. Політологія: Навчально-методичний комплекс / Кирилюк Ф.М., Конверський А.Є., Білик В.Ф.: Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2004. 697 с.: веб сайт. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2273.html> (дата звернення: 10.10.2021).
20. Поняття та сутність ЗМІ (30.10.2011).Журналістика: веб сайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/journalism/25491/> (дата звернення: 10.10.2021).
21. Компас. Посібник з освіти прав людини за участю молоді. Рада Європи. Друге видання переглянуте. Видавництво «Право», 2020. 490 с. веб сайт.: URL: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a23873> (дата звернення: 10.10.2021).

22. Українська кримінологічна енциклопедія / за заг. ред. В. В. Чернея, В. В. Сокурєнка ; упоряд. О. М. Джужа, О. М. Литвинов. Харків – Київ : Харк. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акадвнутр. справ, Кримін. асоц. України, Золота миля. 2017. 804 с.,

23. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Дніпропетровськ, 2010.

24. Литвинов О., Ступник Я. Механізм протидії злочинності. *Публічне право*. 2011. № 1. С.59-63.

25. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Поняття та сутність механізму протидії злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 1 (9). С.7-14.

26. Данильченко Ю.Б. Тероризм: феномен, детермінація, протидія : монографія. –Харків : Золота миля, 2018. 478 с.

27. Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 2: М-Я / редкол.: В.В. Сокурєнка (голова), О.М. Бандурка (співголова) та ін.: наук. Ред. О.М. Литвинов. Харків : Факт, 2021. 870 с.

28. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. К.: «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.:веб сайт. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

29. Збірник документів Ради Європи. Безпека журналістів. Жовтень 2016 року. Надруковано ТОВ “ЛІВ ПРИНТ”. 52 с.:веб сайт. URL: <https://rm.coe.int/16806b5970>(дата звернення: 01.09.2021).

30. Міжнародні стандарти прав людини. Журналістика. / Українського інституту з прав людини. Київ. 2019. 145 с.: веб сайт. URL: https://www.irf.ua/content/files/international_human_rights_standards_journalism.pdf(дата звернення: 01.09.2021).

SUMMARY

The article highlights the issue of developing a mechanism for ensuring the criminological protection of the media in Ukraine (massmedia). It has been established that recently in Ukraine the number of criminal offenses against media representatives, in particular journalists, has not significantly decreased, and the adopted amendments to the criminal legislation in terms of protecting the professional activities of journalists did not bring the desired result. It was determined that in Ukraine, among the criminological studies on the activities of the media, there are no works aimed at a comprehensive solution to the issue of criminological protection of the media as an institution of society through which freedom of speech is spread. It has been established that in the domestic criminological science the media is viewed from two positions: 1) as a source of negative influence on the increase in crime; 2) as a subject with significant criminological potential to influence crime (decrease it).

The article notes the need for an integrated approach to the development of a mechanism for the criminological protection of the media as an integral institution and its support. The author, on the basis of studies of the available scientific positions regarding the content of the concepts of “criminological security”, “criminological security mechanism”, “counteraction crime”, “crime prevention mechanism”, “criminological protection”, as well as taking into account the content of the object of protection (mass media), proposed the author’s definition “Mechanism for ensuring the criminological protection of the media” and its structure. In a narrow sense, this mechanism is defined as an integral set of necessary and sufficient functional and legal elements integrated into the mechanism for ensuring the criminological security of Ukraine, with the help of which authorized entities form a rational system of influencing criminogenic factors that exclude and / or hinder the legitimate activities of the media, and ensure effective implementation the criminological process, thereby achieving the effective fulfillment of the tasks and functions assigned to the media. The structure of this mechanism is proposed to include such elements as: 1) goals, objectives and principles of ensuring the criminological protection of the media; 2) definition of objects of protection; 3) levels of protection; 4) the system of subjects of protection; 5) regulatory support for criminological protection of the media; 6) information, analytical and scientific support of criminological protection; 7) measures of influence (response) to criminological threats; 8) international cooperation.

Key words: mass media, crime counteraction, criminological protection, mechanism of providing criminological protection, structure of the mechanism of providing criminological protection.